

**ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І.
МЕЧНИКОВА**

Факультет філологічний
Кафедра української мови

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Історія, концепції та сучасні досягнення науки

Рівень вищої освіти: третій (доктор філософії)

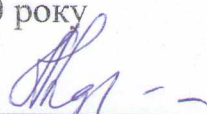
Спеціальність: 035 філологія

Розробник: **Форманова Світлана Вікторівна**, доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри української мови

Протокол № 1 від "27" серпня 2020 року

Завідувач кафедри

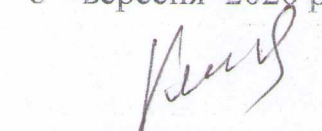

_____
(підпис)

проф. Ковалевська Т. Ю.
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) філологічного факультету:

Протокол № 1 від "8" вересня 2020 року

Голова НМК

_____
(підпис)

проф. Кондратенко Н. В.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Навчальна програма дисципліни «**Історія, концепція та сучасні досягнення науки**» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії спеціальності 035 Філологія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є базові концепції світового й вітчизняного мовознавства в діячності та базові концепції сучасного мовознавства в перспективних напрямках.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу. Викладається на першому році навчання (1-й семестр).

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Історія мовознавчої науки.

Змістовий модуль 2. Концепції розвитку сучасної мовознавчої науки.

Змістовий модуль 3. Проблеми сучасного мовознавства.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою є комплексна реалізація завдань навчання основних напрямів наукового пошуку в сучасній науці, що полягають у формуванні обумовленої цілями й потребами суспільства системи знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей особистості, які формуються в процесі навчання української й іноземної мови з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки та техніки.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- 1) висвітлити теоретико-методологічні основи, питання методики, технології та організації мовознавчої науки;
- 2) сформувані теоретичне й практичне підґрунтя для ефективного, кваліфікованого усвідомлення структури наукового пізнання;
- 3) схарактеризувати роль мовознавства в системі гуманітарних наук;
- 4) проаналізувати історичні підвалини становлення мовознавчої науки в Україні;
- 5) визначити знакові постаті у сучасній мовознавчій науці;
- 6) схарактеризувати концепції розвитку сучасної мовознавчої науки;
- 7) визначити проблеми сучасного мовознавства;
- 8) сформувані професійно-педагогічних навички та вміння, які необхідні аспірантам для їхньої майбутньої наукової роботи;
- 9) розширити кругозір аспірантів за рахунок вивчення новітніх здобутків вітчизняної та зарубіжної лінгвістики;
- 10) удосконалити практичну й теоретичну підготовку аспірантів за рахунок надання необхідного мінімуму теоретичних знань про основні напрями досліджень у площині сучасного вітчизняного й зарубіжного мовознавства, новітніх досягнень у мовознавстві, історії становлення світового й вітчизняного мовознавства;

11) визначити основні орієнтири дослідження мовних та мовленнєвих явищ на сучасному етапі розвитку лінгвістики.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів таких **компетентностей**:

загальні компетентності (ЗК):

ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, генерування нових ідей.

ЗК-7. Здатність до участі в роботі вітчизняних та міжнародних дослідницьких колективів.

спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК-1. Здобуття глибинних знань у галузі філології, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових філологічних знань, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку.

СК-3. Здатність аналізувати філологічні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів.

СК-5. Здатність до реалізації завдань міждисциплінарних філологічних досліджень.

Програмні результати навчання:

ПРН-1. На основі системного наукового світогляду аналізувати складні явища суспільного життя, пов'язувати загальнофілософські проблеми з вирішенням завдань, що виникають у професійній та науково-інноваційній діяльності, застосовувати емпіричні й теоретичні методи пізнання.

ПРН-2. Знати основні класичні та новітні філологічні концепції, фундаментальні праці конкретної філологічної спеціалізації, глибоко розуміти теоретичні й практичні проблеми в галузі дослідження.

ПРН-3. Уміти проводити огляд, критичний аналіз, оцінку й узагальнення різних наукових поглядів у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію;

ПРН-4. Обирати адекватну предмету філологічного дослідження методологію, запроваджувати сучасні методи наукових досліджень для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі філології;

ПРН-6. Планувати, ініціювати й здійснювати розробку дослідницько-інноваційних проектів, організувати роботу дослідницьких колективів;

ПРН-9. Ефективно спілкуватися і взаємодіяти в науковому просторі, зокрема й міжнародному, для розв'язання різноманітних фахових вузькоспеціальних і загальних завдань у галузі філології та міждисциплінарних досліджень;

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин, що становить 4 кредити ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історія мовознавчої науки.

Тема 1. Визначення науки, її завдання і функції. Класифікація наук. Структура наукового пізнання. Наукова картина світу як результат наукового пізнання. Шляхи розвитку сучасної науки (диференціація й інтеграція в науці).

Тема 2. Мовознавство в системі гуманітарних наук. Історичні підвалини становлення мовознавчої науки (антична доба, середньовіччя, Новий час).

Тема 3. Історичні підвалини становлення мовознавчої науки в Україні. Знакові особистості.

Змістовий модуль 2. Концепції розвитку сучасної мовознавчої науки.

Тема 4. Лінгвоцентрична концепція.

Тема 5. Антропоцентричні концепції в зарубіжному мовознавстві (В. фон Гумбольдт, Ф. де Соссюр, Е. Сепір, Л. Вайсгербер та ін.).

Тема 6. Антропоцентричні концепції в дослідницьких ракурсах. Епістемологічний та онтологічний ракурси.

Змістовий модуль 3. Проблеми сучасного мовознавства.

Тема 7. Сучасна лінгвістика та її поліпарадигмальний характер.

Тема 8. Нові напрями сучасних лінгвістичних досліджень.

Тема 9. Одеські лінгвістичні школи.

3. Рекомендована література

Основна

Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка. Вопросы языкознания. 1995. № 1.

Бардина Н. В. Античная матрица нашей души: [монографія]. Одеса, 2009.

Бігунова Н. О. Позитивна оцінка: від когнітивного судження до комунікативного висловлювання: монографія. Одеса, 2017.

Бондар О. І. Мова: структура, суспільство, культура : Збірник наукових статей [До 60-річчя з дня народження професора Бондаря Олександра Івановича]. Одеса, 2012..

Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. М., 1996.

Вернадский В. И. Мысли о ноосфере // *Биосфера и ноосфера*. М., 1989.

Гамкрелидзе Т. Об одной лингвистической парадигме. Вопросы языкознания. 2005. № 3.

Голубовская И. А. Антропоцентрическая парадигма в современном языкознании: основные теоретические постулаты и модули лингвистического исследования // *Studia Linguistica*. Збірник наукових праць /Відп.ред. І. О. Голубовська. Vol. II, 2009.

Домброван Т. И. Язык в контексте синергетики: монографія. Одеса, 2013.

Дружинець М. Л. Українське усне мовлення: психо- та соціофонетичний аспекти. Одеса, 2019.

Журавлев В. К. Истоки лингвистического мировоззрения XX века // *Язык, теория, история, типология*. М., 2000.

Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика: навчальний посібник. Одеса, 2010.

Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування: монографія. Вид. 2-ге, випр.. і доп. Одеса, 2008.

Колгаева И. М. Текст как единица научной и художественной коммуникации. Одеса, 1991.

Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу: монографія; за ред. К. Г. Городенської. Київ, 2012.

Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: Текстуалізація реальності: монографія. Одеса:, 2007.

- Кондратенко Н., Стрій Л., Білінська О. Лінгвопрагматика політичного дискурсу: типологія мовленнєвих жанрів: монографія; за заг. ред. Н. В. Кондратенко. Одеса, 2019.
- Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Київ, 2015.
- Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. Вид. 3-тє. Київ, 2010.
- Кравченко Н. О. Синергійність англомовного релігійного дискурсу (теолінгвістичний підхід): монографія. Одеса, 2017.
- Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) // *Язык и наука конца XX века*. М., 1995.
- Кутуза Н. В. Рекламний та PR-дискурс: аспекти впливу: збірник статей. Київ, 2015.
- Кутуза Н. В. Комунікативна сугестія в рекламному дискурсі: психолінгвістичний аспект: монографія. Київ, 2018.
- Кухаренко В. А. Текст и его структура: учеб. пособие. Москва, 2018. .
- Лингвистический энциклопедический словарь / гл.ред. Ярцева В. Н. М., 1990.
- Романченко А. П. Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу: комунікативні аспекти: монографія. Одеса, 2019.
- Селиванова Е. А. Исследовательские принципы парадигмального пространства современной лингвистики // *Наукова спадщина професора С. В. Семчинського і сучасна філологія*. К., 2001.
- Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. К., 1998.
- Степанов Ю. С. В трехмерном пространстве языка. Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства. М., 1985.
- Степанов Ю. С. Изменчивый «образ языка» в науке XX века // *Язык и наука конца 20 века*. М., 1995.
- Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. М., 1997.
- Уфимцева А. А. Роль лексики в познании человеческой деятельности и формировании языковой картины мира // *Роль человеческого фактора в языке : Язык и картина мира*. М., 1988.
- Форманова С. В. Інвективи в українській мові: монографія; за ред.. Н. М. Сологуб. Київ, 2012.
- Язык и наука конца XX века*: сб.статей / под ред. Ю. С. Степанова. М., 1995.
- Яковлева О. В. Обрядовий дискурс у системі національної лінгвоментальності: монографія. Одеса, 2014.

Допоміжна

- Брутян Г.А. Язык и картина мира. *Философские науки*. 1973. №1.
- Вайсгербер Й. Л. Родной язык и формирование Духа. М., 2004.
- Валгина Н. С. Теория текста: учебное пособие. М., 2004.
- Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков. М., 1999. I-XII.
- Горелов И. Н., Енгальчев В. Ф. Безмолвный мысли знак : Рассказы о невербальной коммуникации. М., 1991.
- Домброван Т.И. Синергетическая модель развития английского языка. Одесса, 2014.
- Електронна бібліотека України. Наука і освіта. Національна академія наук України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://uateka.com/uk/article/science/1141>.
- Енциклопедія. Наука [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.macsanomat.com/index.php/term/9da4ab975b5460a0ae53be6256aba55e9b5c5e5c66b06b6956afada592a3b068a460.xhtml>
- Зеленська Л. Д. Наукова школа: сутність та етапи становлення. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.rusnauka.com/11_EISN_2008/Pedagogica/30323.doc.htm
- Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и языке. М., 1990.
- Кушмар Л. Взаємовідношення між концептуальною та мовною картинами світу (на прикладі лексеми економічної сфери *клієнт*). *Психолінгвістика*. 2019. 25 (2). doi: 10.31470/2309-1797-2019-25-2-164-180

- Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу. *Мовознавство*. 2004. № 5 – 6.
- Лурия А. Р. Язык и сознание/ Под ред. Е. Д. Хомской. 2-е изд. М., 1998.
- Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М., 2003.
- Мараховський Л. Ф., Козубців І. М. Наукова школа – основа сучасної міждисциплінарної аспірантури [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://schools-ua.at.ua/index/naukova_shkola_osnova_suchasnoji_mizhdisciplinarnoji_aspiranturi/0-36.
- Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учебное пособие. Минск, 2004.
- Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика: учебное пособие. 2-е изд. М., 2000.
- Приходько Г. І. Актуальні проблеми сучасної лінгвістики: навчальний посібник для студентів факультету іноземної філології освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». Мелітополь, 2016.
- Садохин А. П. Концепции современного естествознания. 2-е изд., перераб. и доп. М., 2006.
- Форманова С. В. Ключові слова у мовній картині світу Михайла Коцюбинського : дис. ... канд. філол. наук. 10.02.01. Київ, 1999.
- Хайдеггер М. Время картины мира. Хайдеггер М. *Время и бытие: Статьи и выступления*: М., 1993 .
- Чуйко В. Л. Когнітивізм як об'єкт когнітології : монографія. Ніжин, 2007.

Електронні інформаційні ресурси:

1. www.library.edu-ua.net/ – Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В.О. Сухомлинського
2. <http://www.nbuv.gov.ua> – веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського
3. <http://www.nplu.org> – веб-сайт Національної парламентської бібліотеки України
4. <http://www.ukrbook.net> – веб-сайт Книжкової палати України імені Івана Федорова
5. <http://library.zntu.edu.ua/res-libr-el.html> – веб-сайт “Бібліотеки в мережі Internet”
6. info@lib.ua-ru.net – наукова електронна бібліотека “Веда”
7. Journals.uran.i.ua – “Наукова періодика України”
8. <http://vak.ua>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: іспит.

5. Методи діагностики успішності навчання:

Оцінювання усних відповідей, письмових завдань, що виносяться на самостійне опрацювання, усна відповідь під час складання іспиту, реферати, презентація результатів виконання досліджень, виступи на наукових конференціях.